

EDSALA-MORDET

Strengnäs Tidning den 10 juli 1928:

”Vådaskottet i Kärnbo socken 1927 var mord.”

”Den 16-åriga gossens i Edsala mystiska död klarlagd.”

”En olyckshändelse, som inträffade på söndagsmorgonen den 27 februari 1927, och vid vilken en 16-årig drängpojke Gotthard Nilsson, ansågs av våda ha skjutit sig själv, har på torsd., alltså närmare ett och ett halvt år efter själva händelsen, fått en mycket uppseendeväckande avslutning.

På torsdagen anhöll t.f. landsfiskalen Hugo Haag den dödades fosterfar, ladugårdskarlen Karl Johan August Nilsson i Edsala, Kärnbo socken såsom skäligen misstänkt för att ha varit vållande till fostersonens död.”

Strax efter kl 7 på morgonen söndagen den 27 februari 1927 ringde fjärdingsman Gustafsson i Kärnbo till landsfiskalen i Selebo distrikt Emil Lennmalm och meddelade att han kallats till Edsala gård enär man i stallet funnit drängen Gotthard Nilsson död med ett skottsår i huvudet.

Fjärdingsman Gustafsson meddelade att han företagit en utredning i saken varvid framkom att Gotthard Nilsson, som på natten legat på foderskullen för att genom en glugg passa på en räv, vid nedgången hade snavat på en tröskel och fallit framstupa, varvid ett skott gått av och träffat Nilsson i huvudet så att han troligen omedelbart avlidit. Dagen därpå inkom följande från fjärdingsman till landsfiskalen:

Aklagaren,
landsfiskal Hugo Haag

”Raport

Drängen Gotthard Nilsson född den 10-1 1911 anställd vid Edsala i Kärnbo socken, anträffas Söndagen den 27 Febr död i stallet mellan 5-6 f.m. med ett skottsår i bakre delen af hufvudet som gått ut genom högra örat troligen genom olyckshändelse. Kärnbo d.27-2 1927

K.A.Gustafsson. Fjärdingsman. Vittnen: J.A.Runnström K.J. Nilsson”

Gårdens ägare Sven Eliasson hade omedelbart efter dödsfallet tillkallats av ladugårdsarbetaren Nilsson, Gotthards fosterfar, som sade att fostersonen vådaskjutit sig. Eliasson följde med ut i stallet och fick se Gotthard liggande mitt i stallgången, dit Nilsson flyttat honom. Han hade då inga misstankar men fann det egendomligt att skottet gått in i huvudet snett bakifrån samt ut i närheten av motsatta örat samt därefter träffat väggen strax under taket.

Eliasson skickade arbetaren Runnström till Mariefred att hämta polis och läkare. Han återkom med fjärdingsman men hade inte fått tag i doktorn. Denne, dr Gunnar Hambert, kom senare till Edsala och undersökte kroppen och sade till fjärdingsman Gustafsson att det endast fanns tre möjligheter, nämligen mord, våda eller olyckshändelse och att de två senare alternativen inte gärna var tänkbara. Dessa reflexioner vidarebefordrade Gustafsson inte vidare till landsfiskalen. Denne skrev en rapport till landshövdingen att den unge drängen hade tagit en i en bod stående bössa för att skjuta en räv som syntes vid Edsala. Att han snavat över en hög tröskel och skottet gått av och träffat Nilsson i bakhuvudet. Dr Hambert hade endast kunnat konstatera att Nilsson var död. ”Ingen anledning förefinnes att Nilsson gjutit döden genom annans handaverkan, utan det tydligen är ett vådaskott.”

Landshövding Reuterskiöld fann då inte skäl för rättsmedicinsk besiktning och obduktion utan liket fick begravas. Det skedde den 6 mars 1927 på Mariefreds kyrkogård.

Då ingen misstanke om brott förelåg så vidtogs ingen vidare utredning.

Familjen Nilsson bestod av mannen Karl Johan August, hustrun Elina och hennes son Gotthard. Nilsson hade på hösten 1925 fått anställning hos Eliasson på Edsala gård som ladugårdsskarl. De fick bo i själva mangårdsbyggnaden, ovanför Eliassons.

Edsala ladugård

Nilsson var född 1874 i Kristdala i Kalmar län.. Han hjälpte sin far i jordbruket. 22 år gammal gifte han sig första gången, då med Maria Olsson. Han tog arbete som fodermarsk vid olika gårdar i Misterhults socken. Hustrun dog 1910. Strax efter häktades han som misstänkt för mordbrand. Efter sex veckor hade han frigivits men dömts för vårdslöshet med eld till 100 kronor i böter. Han arbetade därefter hos en morbror. 1911 hade han häktats för otukt med morbroderns 14-åriga dotter samt för förfalskning och bedrägeri och fick avtjäna 16 månaders

straffarbete. Han flyttade därefter till Stockholm och fick senare arbete i Barva på en gård där han träffade Elina, som var hushållerska på gården. De beslöt flytta samman jämte hennes son Gotthard. Nilsson fick arbete som fodermarsk på Åleby gård. På sommaren 1918 ingick de äktenskap. Redan på hösten häktades han för förfälskning och dömdes till ett års straffarbete.

Efter ett flertal anställningar kom han så till Edsala gård.. Där blev paret kvar till april 1928 då de flyttade till fastigheten Högtorp i Slottsbrinken i Mariefred. Där hyrde de bostad för 200 kronor per år. Anledningen kan ha varit uppsägning men Nilsson har uppgivit att han blivit sjuklig efter Gotthards död. Han fick arbete som vägarbetare hos Mariefreds stad.

Familjemedlemmarna hade sinsemellan inte levt i sämja. Hustrun hade varit ovänlig mot mannen och Gotthard hade tagit moderns parti mot fosterfadern. Nilsson framhöll att Gotthard var uppkäftig och ville inte rätta sig efter hans tillsägelser vad gällde sättet att sköta hästarna. Däremot lydde han Eliasson. Vid juletid 1926 hade det så när gått till handgripligheter om hustrun inte gått emellan. Lördag den 26 febr. d v s dagen före mordet, hade det kommit till ordväxling mellan Nilsson och Gotthard, som menade att Nilsson gick med skvaller till Eliasson.

Stadsfiskal Viktor Dahllöf i Mariefred hade ett drygt år efter dödsfallet erfarit att rykten var i omlopp att Karl Nilsson på ett eller annat sätt varit vållande till Gotthards död. Landsfiskal Hugo Haag, på bilden till vänster, började en ny utredning den 5:te juli 1928

Lantbrukare Sven Eliasson hördes. Han hade inte haft några misstankar men funnit det egendomligt att skottet gått in bakifrån och ut vid örat och träffat väggen strax under taket. Innan Nilsson flyttade från gården i april 1928 hade han satt en pappskiva över hålen som haglen gett upphov till, vilket Eliasson fann märkligt. Något intresse för jakt hade Gotthard aldrig visat.

Eliasson berättade att Nilsson fortsatt att mjölka sedan de sett på Gotthard kropp. Nilsson hade då varit väldigt ivrig med att försöka rekonstruera hur det kunde ha gått till. Han visste om var bössan fanns i ladugården. Att läkten på höskullen var borta hade inte Eliasson sett tidigare. Han hade inte hört Gotthard tala om någon räv. Sonen hade varit snäll, duktig och villig. Men mot styvfadern hade han varit elak och hätsk. Modern tog sonens parti och mellan makarna rådde osämja men förhållandet blev

som Eliasson uppfattade det bättre efter Gotthards död.

Polisman Adolf Fredrik Carlsson hämtade på landsfiskalens uppmaning in Nilsson från Högtorp för förhör. Nilsson vidhöll då att Gotthard hade haft för avsikt att skjuta en räv och hade förberett sig genom att ta bort en läkt från laduväggen för att få en springa. När Nilsson befann sig på höskullen hörde han ett ljud som av ett bösskott från stallet. Han begav sig dit och fann Gotthard liggande raklång i stallgången. Han vände på honom men konstaterade att han redan var avliden. Djuren bölade och visade oro varför Nilsson raskade sig att utfordra dem och skyndade sig därefter till Eliassons.

Av förhöret framkom att Gotthard varit livförsäkrad för 2000 kronor fördelat på två bolag. Den ena försäkringen var tagen för fyra år sedan, den andra 1927. Försäkringsbreven hade i stort sett omgående lämnats till Eliasson som ombesörjt utbetalning för begravningen och i april redovisat resterande

670 kronor till Nilsson samt satt in de andra

1000 kronorna på bankkonto. Pengarna gick rätt snabbt åt genom att makarna gjorde en resa till Blekinge, till hustrun Elinas hemförsamling, per taxi. Hon hade köpt en hel del nya möbler till deras hem. En cykel hade inköpts för 150 kronor hos velocipedreparatör G Richards i Mariefred.

Man inhämtade dr. Hamberts syn på skottet och han menade att skottet avlossats på högst 1 meters håll och att skottet gått horisontellt genom huvudet vilket talade för att Gotthard själv inte kunnat tillfoga sig skadan. Därför kvarhölls Nilsson.

På kvällen ändrade sig Nilsson till att Gotthard legat framstupa över tröskeln och med bössan på vänstra i stället för högra sidan. 6 juli gjorde manplatsen, d v s Edsala gård, och tittade på hagelhålen och springan i väggen som Gotthard skulle ha stuckit bössan igenom, varvid det visade sig att den var för smal för att man skulle kunna skjuta mot platsen för det utlagda köttbenet. Nilsson försökte att få det till att skadan på väggen orsakats av mjölkkylaren

På e.m. medgav Nilsson för polis Fritjof Lundmark, att han indirekt kunnat vara orsaken till Gotthards död. En brottning hade uppstått mellan dem uppe på foderkullen och då de hasade ner hade skottet brunnit av.

Nilsson lämnade vid fortsatt förhör en ny version som gick ut på att då han mötte Gotthard i fodergången han försökte ta geväret från Gotthard varvid under brottningen geväret oavsiktligt brann av och skottet träffade pojken i huvudet.

Då man påpekade att hans berättelse inte var trovärdig med tanke på hur de båda skulle ha förflyttat sig från foderkullen så ändrade han den till att han tog geväret från Gotthard då de möttes och i sin ilska och hetsiga tillstånd plötsligt beslöt använda geväret mot Gotthard. Han medgav nu också att han vidrört hanen på geväret. Vidare tillstod han att avsikten var att skjuta Gotthard. Nilsson kunde inte förklara varför han hade gått att möta Gotthard då han ju tidigare sagt att han hotats av denne.

7 juli hämtades fru Elina Nilsson från bostaden i Högtorp till polisstationen.

Hon berättade att tvistigheter ofta uppstod mellan makarna om Gotthards uppfostran. Hon har förstått att det väckte avundsjuka hos mannen att hon tog Gotthards parti.. Numera var förhållandet gott, uttryckte hon och syntes ta maken i försvar.

Hon hade vaknat vid 5-tiden av ett ljud som lät som en bräda slogs mot en vägg. Hon hade förberett frukost åt sonen som dock inte kom in som väntat vid halv 6.

Först kl 7 kom Nilsson in och sade.” Gotthard har skjutit sig”. Fru Nilsson rusade ut i stallet för att se sonen.

Hon sade senare till Runnström: ” Han har inte gjort det själv. Han har naturligtvis snavat”.

Fru Nilsson redogjorde för hur hon hade använt försäkringspengarna, vilka rätt snart var förbrukade.

Då hon fick veta att Nilsson häktats för att ha tagit Gotthards liv menade hon att det var förtal. Hon syntes inte överraskad över häktningen vilket stadsfiskal Dahllöf trodde berodde på att hon fått veta om den i förväg av någon. Hon sade sig vara säker på att Nilsson inte var skyldig och inte heller att sonen tagit sitt liv utan att han hade halkat. Hon var skarp i tonen och hård och oberörd noterades det i protokollet.

Man konfronterade de båda makarna. Mannen Nilsson föll i snyftningar medan frun inte syntes särskilt påverkad av situationen. Nilsson bad sin hustru om förlåtelse . ”Jag har ju gjort det”. Hustruns kommentar var: ” Det kunde han ju inte säga. Då vore han väl vansinnig”.

Två gånger hade de tagit sonen till en dr de Maré i Strängnäs och fått veta att sonen led av en sjukdom, som antingen skulle leda till en för tidig död eller om han blev 17 år så skulle han bli konstig. Fru Nilsson hade misstankar om att sonen var drabbad av syfilis som dennes far hade haft vid barnets tillkomst.

Strax efter midnatt den 10 juli medger Nilsson att han inte alls träffat Gotthard på foderkullen utan i stallet. Flera varianter av händelseförloppet sådant Nilsson beskriver det vederläggs dock av förhørsledarna. Kl 02.15 utropar han: ”Tror ni den här historien då?” Han hade mött Gotthard som då frågat om han inte skulle ge sig iväg. Gotthard vänder sig om och Nilsson rycker till sig geväret, som han redan på fredagen gömt, siktar och fyrar av 10 cm från Gotthards huvud. På söndagsmorgonen hade han efter en del vacklande slutligen beslutat sig för att döda Gotthard. Men tanken fanns redan på fredagen efter ett uppträde på torsdagskvällen och efter flera tillmälen från Gotthard under fredagen. Han hade det funnit det olidligt att sammanbo med hustrun och Gotthard. Enda lösningen fann han vara att mörda Gotthard. Försäkringsbreven hade i viss mån spelat en roll för beslutet medgav Nilsson.

Förhöret slutade kl 4 på morgonen.

Senare menade Nilsson att Gotthard inte var vid sina sinnens full bruk och att det var bättre att han fick dö än bli vansinnig.

Vid fortsatt förhör den 14 juli meddelade fru Nilsson att hon på makens befallning givit Gotthard en medicin bestående av ett pulver av okänt slag, ett spetsglas brännvin och 1½ tesked denaturerad sprit blandat i ett glas vatten.

Gavs tre morgnar till Gotthard med ett glas vatten. Tredje morgonen kräktes sonen våldsamt varefter man slutade ge medicinen.

Resten av pulvret, som fanns i en tom vaselinplåtask, hämtades från bostaden. Polisen lämnade in pulvret till apoteket i Mariefred för undersökning.

Hon berättade vidare att hennes man vid ett tillfälle sagt sig ha avsikten att ta Gotthards liv, men inte hur. Anledningen skulle vara den osämja som rådde mellan fosterfadern och styvsonen och att han var i vägen för att gott förhållande mellan makarna.

Fru Nilsson hade under den aktuella tiden försökt passa sonen så att Nilsson inte skulle kunna komma åt honom.

Då Nilsson hade kommit åter till bostaden efter skottet skall han ha sagt: ”Jag har skjutit Gotthard så nu behöver han ingen mer mat”.

Apotekare Nils de Verdier rapporterade att pulvret innehöll arsenik till 5,7%

Starka skäl förelåg för misstanken att makarna försökt genom förgiftning ta Gotthards liv.

Fru Nilsson medgav att hon givit pulvret till Gotthard i avsikt att ta hans liv och att grunden var att han var sjuk och haft förkalkningar på hjärnan, enligt en läkare. Hon medger också att livförsäkringarna till en del spelat in.

Hon skrev på förhørs protokollet.

Men redan den 17 juli återtog hon sin bekännelse.

Hon häktades den 19 juli och fördes till kronohäktet i Nyköping. På vägen dit uppgav, som förklaring till den bekännelse hon tidigare gjort, hon att hon känt sig skyldig att påtaga sig andel i Nilssons brott.

De båda förundersökningsledarna Haag och Dahllöf nöjde sig inte med förhören utan gjorde även undersökningar på plats. Första besöket vid Edsala ägde rum redan andra dagen då man försökte rekonstruera händelseförloppet. Man mätte hagelhålens läge och bredden på springan genom vilket geväret skulle stuckits ut för att skjuta räven. Polisman F A Karlsson fick lägga sig på det vis Nilsson påstod sig ha funnit Gotthard och ortens lokale fotograf Emilia Lund-mark fotograferade.

Efter Nilssons slutliga bekännelse gjordes en ny undersökning på plats varvid man gjorde mätningar och tog tid med tre klockor för att komma fram till hur och när Nilssons förflyttningar skett.

Av förhör och undersökningar fastställde man ett antal slutsatser, 12 stycken, som visade i vilken utsträckning Nilsson för med osanning, t ex beträffande att Gotthard skulle ha varit ute för att skjuta en räv.

Rättegången

Fredagen den 27 juli ägde rättegången med makarna Nilsson rum i tingshuset i Strängnäs inför Åkers och Selebos tingslags häradsrätt. Domare var notarien

Å.von Zweigbergk. Mannen försvarades av Advokat Gunnar Rehnberg och hustrun av advokat Dickson, Strängnäs.

Domaren frågade: "Ni erkänner alltså att ni med berått mod dödat Gotthard?". Nilsson svarade tydligt "Ja". Han förklarade att tanken på dådet uppkommit strax innan det begicks,

Han hade tidigare inte hyst någon motvilja mot Gotthard. Men 1926 hade situationen förändrats då Gotthard i samband med att han blev sjuk genomgick en sinnesförändring och börjat bli elak. Bakom lyckta dörrar försiggick sedan förhandlingarna om den sjukdom av syfilitisk natur som Gotthard skulle varit behäftad med.

Nilsson berättade sedan att då Gotthards tillstånd ytterligare försämrats hade han kommit på att ge honom pulver som var avsett för djur. Anledningen till att makarna blandat det med denaturerad sprit var att man ville få folk att tro att han dött av spritförgiftning. Själv hade han stoppat hustrun från att ge mer av pulvret då Gotthard blev kraftigt illamående av det. Hustrun hade varit rädd för att sonen skulle ta livet av sig, varvid de inte skulle få ut livförsäkringen.

Då man kom in på själva mordet fick Nilsson

ett gråtanfall. På grund av de ständiga uppträderna med Gotthard hade han fått tanken att röja honom ur vägen. Redan på fredagsmorgonen hade han tagit han tagit bössan till ladan och gömt den. Han hade känt sig hotad av Gotthard. Han hade vacklat i sina tankar om han skulle ta livet av Gotthard och bestämt sig först på söndagsmorgonen. Han bestred att han någonsin talat med hustrun om sina planer men han tyckte att hon av samtalen borde förstått hans mening. Hustrun var mer inriktad på pulvermedicineringen. Först efter begravningen hade han talat om för hustrun att det inte var självmord utan att det var han som skjutit Gotthard.

Sedan vidtog förhöret med hustrun. Hon tillfrågades om hon erkände att hon varit med om mordet. Hon förnekade varje som helst delaktighet. Då det gällde pulvret hade hon trott att det föreskrivit av läkare. Hon återtog nu sin uppgift vid polisförhöret att hon skulle ha misstänkt att det innehöll arsenik. Hon hade trott att sonen skulle skjuta mannen och sig själv. Att mannen försökte få henne till delaktig i mordet menade hon var av svartsjuka. Hon bestred också att de talat med varandra om att det kunde vara bra att få ut livförsäkringarna. Under långa förhör försökte man få henne att berätta men man kom ingen vart med henne.

Vid rättegången framkom också att fjärdingsman Gustafsson hade underlåtit att meddela landsfiskalen att dr Hambert menade att det såg ut som mord. Han hade

En fångkonstapel för den häktade maken till rannsakingen

gått på Nilssons förnekande och att bonden Eliasson inte kunde tänka sig att Nilsson gjort något illa.

Landsfogden yrkade på ansvar för båda makarna vad gällde sjukdom och för mannen för mord vilket ev även skulle gälla hustrun. Han anhöll om uppskov för vidare bevisning mot kvinnan.

Rätten beslöt om sinnesundersökning

Rättegången avslutades kvart i ett på natten.

Domen

Vad gäller Karl Nilsson fann rätten det styrkt att han tagit livet av Gotthard vilket han även erkänt. Han dömdes till livstid straffarbete.

Vad gäller Elina Nilsson fann rätten att hon givit sonen gift. Det hade hon också i polisförhör erkänt men strax därpå återtagit och sedan förnekat. Rätten fann det därför inte tillfullo styrkt att hon gjort sig skyldig till brott. ” Mer än halv bevisning förelåg dock”. Det gällde även mordet. Rätten friade hustrun Nilsson ”och lämna saken till framtiden då den ju vara uppenbar”.

Brev från fängelset

(vi erhöll det nyligen från dottern till f. stadskamreren Eric Arvidsson som synes ha fått det av prostinnan Flentzberg)

Den 24 jan 1932 skriver Karl Nilsson från sjukavdelningen på fängelset i Jönköping. ” Ömt av hjärtat älskade maka och kära hustru...”

Brevet präglas av djup religiositet och med förhoppningar och att de skall mötas i evigheten via ”den rätta vägen tills vi får gå över gränsen och emottaga livets krona”.

Han undrar om Fridell på Viggeby ser till att hon får sitt understöd. Han tackar för det han fick i jul som han delat med sig av till medfångar som han i sin tur får av varje söndag.. Han undrar om hon fått pengar från Långholmen som han blivit lovad.

Karl Nilsson frisläpptes 1943 efter avtjänat straff.

Lennart Schweitz

Källor:

Förundersökningsprotokoll juli 1928

Åkers och Selebos tingslags häradsrätt: Domstolsutslag 23 mars 1929

Ahrenberg, Sixten: Polisen lägger pussel (1951): ”Arsenik till maten”.

Strengnäs tidning 10 juli 1928

Höganäs Tidning 28 juli 1928

Falu Läns Tidning 18 juli 1928